

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	J.ter Mors	Datum	5 oktober 2021
Doorkiesnummer	030 2860701	Kenmerk	9338634
E-mail	j.ter.mors.@utrecht.nl	Onderwerp	Wijziging Kieswet en Centrale Stemopneming
Bijlage(n)	-	Beleidsveld	Burgerzaken

Geachte leden van de raad,

Tijdens de commissievergadering van 30 september jl. heeft de burgemeester toegezegd u een toelichting te geven over de noodzakelijkheid van een Centrale Stemopneming (CSO) in relatie tot de het [wetsvoorstel](#) 'Wijziging van de Kieswet in verband met de aanpassing van de procedure voor de vaststelling van verkiezingsuitslagen.'

De belangrijkste voorgestelde wijziging van de Kieswet is dat bij **alle** telverschillen een hertelling moet plaatsvinden door het gemeentelijk stembureau. Op basis van de ervaringen bij de afgelopen verkiezingen, gaat het in Utrecht om ongeveer 100 van de 185 stembureaus. Dit betekent dat volgens de nieuwe Kieswet voor al deze bureaus 'de volgende dag, in het openbaar en op een of meer centrale locaties' een hertelling, aan de orde is. Daarbij komt dat op voorhand nooit te voorspellen is om wélke bureaus het gaat. Om het totale verkiezingsproces beheersbaar te houden, heeft het daarom de sterke voorkeur om van tevoren vast te leggen alle uitgebrachte stemmen op kandidaatniveau te tellen op één centrale locatie.

Organiseren CSO keuze voor een gemeente

Hoewel in Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel (kamerstuk 35489 nr. 3) een voorkeur voor een CSO uitgesproken wordt, zal de wet géén wettelijke verplichting bevatten om een CSO te organiseren. Voor een gemeente van de omvang van Utrecht vloeit het organiseren van een CSO echter vrijwel onvermijdelijk voort uit de voorgestelde wijzigingen in de Kieswet.

Aantallen hertellingen

Op basis van de ervaringen bij de afgelopen verkiezingen hebben wij een berekening gemaakt met welke hertelling we rekening zouden moeten houden. Als er géén foutmarge gehanteerd wordt zou dat voor de gemeente Utrecht betekenen dat er zo'n 90 stembureaus daags na de verkiezing moeten worden herteld door het gemeentelijk stembureau (uitgaande van rond de 185 stembureaus) op basis van op de stembureaus geconstateerde telverschillen.

Daarnaast kan om andere redenen een verplichte hertelling aan de orde zijn:

- Als de optellingen in het Proces-Verbaal van een stembureau niet blijken te kloppen. Een projectie van eerdere jaren leidt tot de verwachting dat dit bij ongeveer 10 bureaus het geval zal zijn.
- Als er een vermoeden is dat het stembureau een fout heeft gemaakt zonder dat dit direct uit het Proces-Verbaal blijkt.

Op basis van het huidige wetsvoorstel moeten we uitgaan van rond de 100 stembureaus daags na de verkiezingen door het gemeentelijk stembureau op een centrale locatie moeten worden herteld.

Mogelijkheden voor hertelling voortvloeiend uit het wetsvoorstel

In eerste instantie was het voorstel om een CSO verplicht te stellen. Met name de kleinere gemeenten hadden hier bezwaar tegen. Bij kleine aantallen stembureaus is het aantal te hertellen stembussen gering en kan het instrument van de CSO als te zwaar worden beschouwd.

Er worden in het huidige wetsvoorstel dan ook twee mogelijkheden geboden om dit proces te doorlopen:

- ✓ De stembureaus tellen door tot kandidaatsniveau op de verkiezingsdag. Het gemeentelijk stembureau controleert de volgende dag, in het openbaar en op een of meer centrale locaties, de processen-verbaal van alle stembureaus, en hertelt voor die stembureaus die een of meer fouten hebben gemaakt
- ✓ Een centrale opzet van de stemopneming (CSO), waarbij de stembureaus op de avond van de stemming alleen een basistelling op lijstniveau uitvoeren; het gemeentelijk stembureau verricht de volgende dag, in het openbaar en op een of meer centrale locaties, de integrale telling, inclusief die op kandidaatsniveau.

Twee parallelle telprocessen

In theorie is het mogelijk om twee telprocessen naast elkaar te organiseren (voor bureaus mét en zónder telverschillen). Omdat van tevoren niet bekend bij welke stembureaus sprake is van een telverschil, zorgt dit voor een minder beheersbaar verkiezingsproces. Het vervoer van stembussen naar een centrale stemlocatie kan in dit scenario bijvoorbeeld pas definitief georganiseerd worden als daadwerkelijk telverschillen zijn geconstateerd, hetgeen zal leiden tot vertraging. Omdat hoe dan ook een groot aantal stembureaus herteld moet worden op een centrale locatie zullen de kosten waarschijnlijk niet veel lager uitvallen dan een CSO. Daarnaast geldt in dit scenario dat:

- We niet van tevoren aan kunnen geven waar en wanneer de definitieve telling van een stembureau zal worden vastgesteld. Als iemand de telling en het invullen van het PV wil bijwonen kunnen we niet aangeven of dat op de verkiezingsdag op het stembureau gebeurt of daags daarna door het gemeentelijk stembureau. Dat ondermijnt de transparantie van het proces.
- Als op het proces-verbaal van het stembureau wordt aangegeven dat er géén telverschil is geconstateerd maar bij de digitale vastlegging ervan (invoer in de ondersteunende software verkiezingen) blijkt dat de optelling op het proces-verbaal niet klopt, moeten alsnog de desbetreffende stembussen naar de 'centrale locatie' worden gebracht om herteld te worden.

Wij hebben daarom niet gekozen voor het organiseren van twee parallelle telprocessen, een 'gedeeltelijke' CSO.

Voordelen CSO

Vanwege het grote aantal verwachte hertellingen waar het om gaat wegen de voordelen van een CSO op tegen de nadelen. In het raadsvoorstel dat u op 30 september jl. besproken heeft, hebben wij

Datum 5 oktober 2021
Ons kenmerk 9338634

hiervoor de belangrijkste argumenten en kanttekeningen gegeven worden de voordelen van de CSO omschreven. In de Memorie van Toelichting (p.18/19) op het wetsvoorstel is hierover (aanvullend) het volgende opgenomen: *“Voordeel van het centraal tellen van de stembiljetten is dat de definitieve telling gestructureerd en uniform kan worden georganiseerd. Er kan daardoor eenvoudig assistentie worden verleend aan tellers, bijvoorbeeld waar het gaat om de beoordeling van de geldigheid van stembiljetten. Telfouten kunnen daardoor beter worden voorkomen en sneller worden gedetecteerd. Dat komt de betrouwbaarheid van de stemopneming ten goede. De telling kan worden georganiseerd op een locatie met voldoende faciliteiten (zoals tel tafels), en wordt verricht door personen die er niet al een lange werkdag op hebben zitten. Het tellen gebeurt in een rustige sfeer, zonder tijdsdruk om snel een voorlopige uitslag bekend te maken. Tevens is een centrale stemopneming voor kiezers, politici en journalisten aantrekkelijker om bij te wonen. Weliswaar is het tellen van de stembiljetten in de stemlokalen ook onder de huidige Kieswet publiek toegankelijk, maar in de praktijk wordt daarvan zelden gebruikgemaakt, ook doordat de stemopneming versnipperd plaatsvindt in de vele stemlokalen. Een ander voordeel van een centrale stemopneming is dat de leden van de stembureaus op de avond van de stemming worden ontlast, omdat zij alleen een basistelling op lijstniveau hoeven uit te voeren.”*

Wij hopen dat deze toelichting u in staat stelt definitief een oordeel te vormen over ons raadsvoorstel.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,